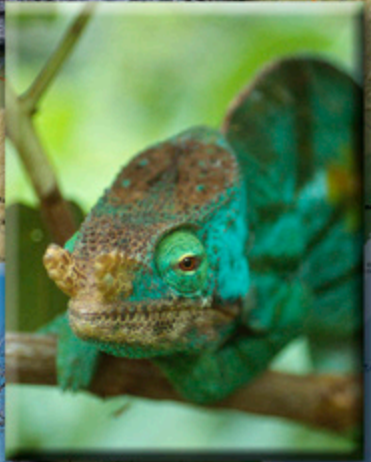

Madagascar

De Afrikaanse republiek Madagaskar, het op drie na grootste eiland ter wereld, omvat 587.041 km² en beslaat daarmee een oppervlak van veertien keer Nederland. Er wonen ruim vijftien miljoen mensen, Madagassen of ook Malagasiërs.

De bevolkingsdichtheid ligt op zo'n 25 per km². Antananarivo, ook wel aangeduid als Tana, is de hoofdstad. Officiële talen zijn Malagasi en Frans. In Madagaskar is het van november tot maart zomer, een slechte tijd om dit eiland te bezoeken. Het is dan namelijk ook regentijd waarbij het voornamelijk in de eerste drie maanden van het jaar fors kan plenzen. De periode tussen mei en september is dan ook de beste tijd om naar Madagaskar te gaan. Deze reis is van 8 oktober tot 6 november 2003 met dagelijkse temperaturen van ruim dertig graden Celsius. Alleen bij het Périnetreservaat is het een stuk koeler en 's nachts zelfs bijna koud.

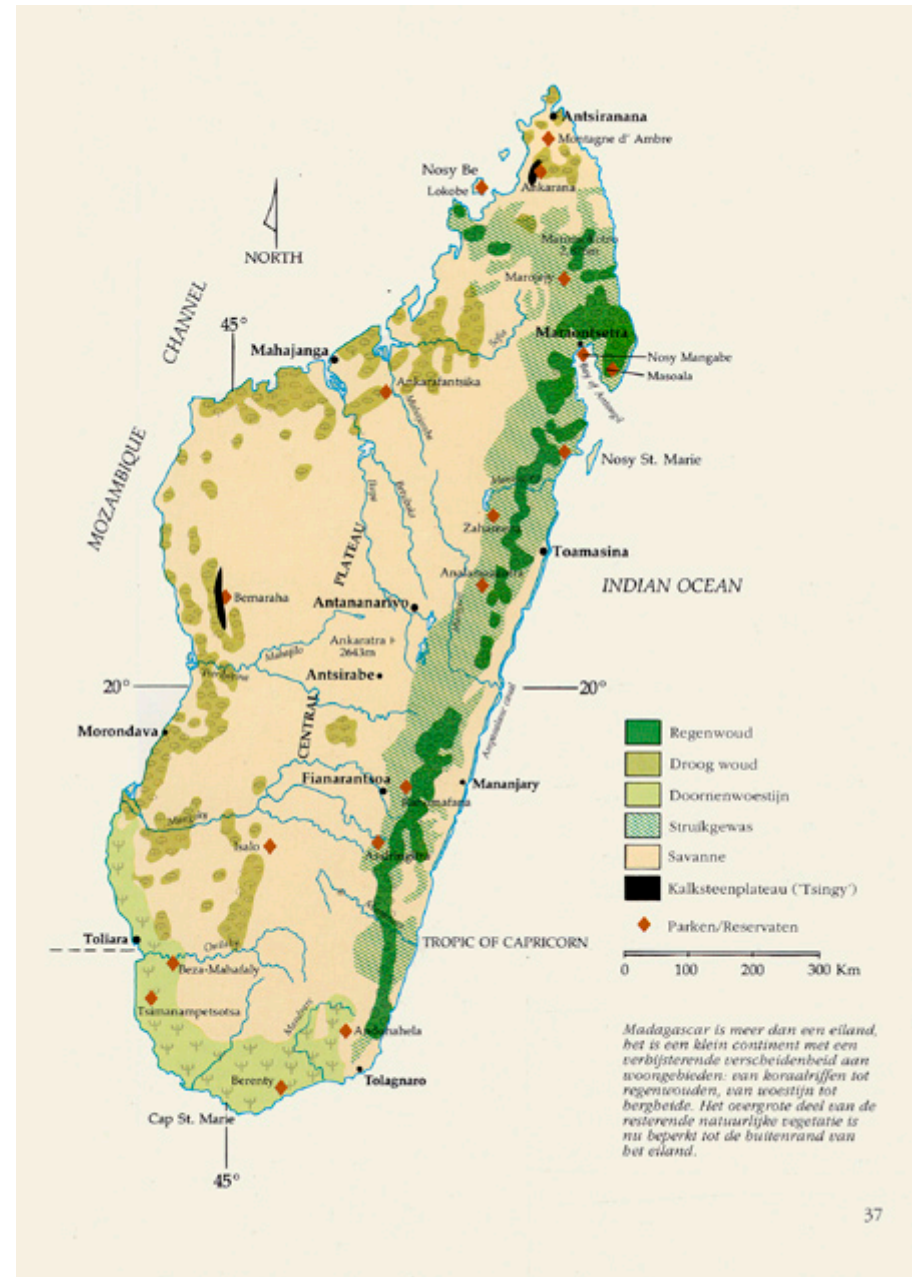
Het betaalmiddel is de Madagassische Franc (Mgf) die in 2003 is overgegaan naar de Aria. Eind 2003 is 25.000 Mgf (5.000 Aria) gelijk aan circa € 3,65 of \$ 4,20. Voor het gemak is 100.000 Mgf dan ruim € 15,-. Om snel een waarde te bepalen deel je een bedrag door 10.000 en telt er de helft bij op. Voorbeeld: 70.000 Mgf:10.000 is € 7,00 plus de helft (€ 3,50) is € 10,50.

MADAGASKAR

periode 8 oktober - 6 november 2003

Woensdag 8 oktober 2003. We slapen net en daar gaat-ie alweer: de wekker. Vier uur zijn we op het station van Delft, een uur later op Schiphol. Kwart voor acht zitten we op de vlucht van Air France naar het Parijse Charles de Gaulle en om 10.55 uur in een Airbus A340-300 van dezelfde maatschappij naar Antananarivo met nu nog 8756 kilometer voor de boeg. Madagaskar, here we come.

Veel zien we niet na aankomst. De lokale tijd is 22.35 uur, een uurtje later dan in Nederland. Op het vliegveld wisselen we eerst even dollars, maar euro's

kan ook. Voorlopig doen zich namelijk geen andere mogelijkheden voor om in het bezit te komen van Madagassische Francs. Voor \$ 800 krijg je een forse berg papier, die 4.760.800 Mgf vertegenwoordigt. We eindigen de dag in Auberge du Cheval Blanc, een simpel maar schoon hotelletje op tien minuten rijden van het vliegveld. Na de lange en vermoeiende reis levert het slapen weinig problemen op. Rond enen 's nachts is iedereen uit. Het is doodstil.

Nadat iedereen de volgende ochtend heeft ontbeten maken we maar eens wat beter kennis met elkaar. We zijn een zestienkoppige groep die bestaat uit het meest uiteenlopende pluimage: zes vrouwen, tien mannen, plus Mari-lou onze reisleidster. De leeftijden lopen uiteen van 32 tot 55, het gemiddelde komt op 42,6. Het belangrijkste is de overeenkomst. Iedereen wil nou eindelijk Madagaskar wel eens zien met zijn lemuren, kameleons en regenwouden. Laten we daarom maar snel beginnen.

Antananarivo uitrijdend blijkt meteen de armoede van de bevolking. Niemand draagt kleding zonder gaten. Langs de rivier wemelt het van de vrouwen, bezig met de was. Maar ook elders is het een en al bedrijvigheid.

Na een lunch op een heuvel met mooi uitzicht langs de route strekken we de benen tijdens een wandelingetje. Zelf geef ik wat T-shirts weg, zonder gaten, maar allang niet nieuw meer. Ondanks dat vinden ze gretig aftrek. De dankbaarheid doet je bijna schamen dat je geen nieuwe kleding aanbiedt, maar gedragen afdankertjes. Na weer een stukje te hebben afgelegd, stoppen we bij een aantal graven. Hier liggen herbegraven doden. Z'n ereplek komt een lijk pas toe na twee jaar. Het onderbrengen in een nieuw graf gaat dan gepaard met dans en muziek. Dergelijk gefeest is wel heel apart in onze ogen, want wij zouden nu

spreken van grafschennis. Bezittingen van de dode blijven bovendien altijd eigendom van betrokkene, worden zodoende niet hergebruikt of verkocht. Zonde natuurlijk! Afijn, onze weg vervolgend, laten we dit inwerken om na een redelijk lange reisdag bij onze bestemming voor vandaag te arriveren: hotel Hasina in Antsirabe.

We krijgen een warm ontvangst van de directeur van een halfedelstenenfabriekje waar we op 10 oktober de dag beginnen. Lokale werknemers slijpen handmatig diverse steensoorten. En trots worden gecreëerde attributen getoond, van eieren tot het spelletje solitaire. Uiteraard is alles te koop. Het bezoekje is alleszins de moeite waard.

Daarna lopen we naar de markt, iets wat moeite kost, want poussé poussé chauffeurs zien brood in de toeristen en willen ons eigenlijk liever trekken in hun kar op wielen. Zo'n poussé poussé trip is onontkoombaar, dus die bestellen we voor het stuk terug naar het hotel. Kost geen

drol, wel even onderhandelen voor vertrek. Van markt naar hotel kost 2.000 Mgf. Op de markt zijn we snel uitgekeken. De armoede is extreem, de drukte enorm, de stank indringend en leuke hebbedingetjes zijn er niet. De mensen hier laten de toeristen wel met rust, zijn totaal niet opdringerig en dat is prettig. Tot nu toe valt er niets te klagen over de Madagassische bevolking.

Na een tocht door het schitterende landschap komen we aan het eind van de middag in Ambositra. De eerste indruk is zo overweldigend dat van schrik niemand meer een woord zegt. Alle blikken zeggen hetzelfde: 'oh nee, moeten we hier twee dagen blijven?' En ja, dat moeten we dus.

Met de moed in de schoenen stapt iedereen uit de bus in de drukte van de hoofdstraat. Madagassen kijken ons nieuwsgierig aan. We lopen tussen hen door naar het pand waar we moeten zijn. Het ziet er niet uit. Maar aan dat bewuste pand blijkt een hekje te zitten. Daarachter ligt een verrassing. Hotel Mani, ons onderkomen. Het ligt net achter de drukke straat aan een binnenplaatsje. Het blijkt allemaal keurig verzorgd, wel simpel maar schoon en rustig. De opluchting bij iedereen is groot. Gezien de omgeving wordt ervoor gekozen in

het hotel te eten. Dat lijkt vanuit hygiënisch oogpunt toch het meest betrouwbaar. Het maal: een dunne, naar koriander smakende erwtensoep, gegratineerde aardappel, rijst en zeboevlees. Al met al is er niets mis mee.

Na een prima nachtrust banen we ons een weg in de drukke straat waaraan ons hotelletje ligt, door de bonte mensenmassa met de meest uiteenlopende koopwaar. We gaan op stap met gids Louis. Eerst een tocht naar een kasteeltje uit 1986.

Het pandje is wel aardig, maar de tocht erheen is alleszins de moeite waard. Na een lunch op een bergheiling doen we een houtbewerkingplaats aan. Van zwaar rozenhout maken handige Madagassen hier schitterende hebbedingetjes van. We sjouwen wat af vandaag, maar het is heerlijk. Het weer is fantastisch. In de zon tikt het kwik de dertig graden aan. De middag sluiten we af met een bezoek aan een weeshuis dat door Baobab wordt gesteund. Het pand is gebouwd van stichtingsgelden en ziet er prima uit. Ook de twaalf kinderen hebben het, in ieder geval in materialistische zin, een stuk beter dan hun soortgenoten. De wezen dragen niet de lompen zoals de meeste kinderen. Deze jongelui hebben schone kleren aan waar weinig tot niets aan mankeert. Na een uurtje vertrekken we weer met dezelfde gammele taxi's als waarmee we zijn gekomen. Het is een ritje van misschien vijf minuten, maar na die hele dag lopen is zelfs dat kippeneindje naar ons hotel Mani niet meer op te brengen. Eten

doen we 's avonds in hartje Ambositra. Daar schijnt restaurant Oasis een aanrader zijn. Dat proberen we dus zelf maar even uit. Oordeel: aanrader. Vooral de gegrilde zeboe is verrukkelijk. Alleen lang natafelen zit er niet in, iedereen is moe en wil plat. Hun wil geschiede.

Zondag 12 oktober verlaten we om halftien hotel Mania en dus ook Ambositra. Na zo'n vier uur rijden langs armetierige dorpjes waar de één de ander overtreft in armoede, stoppen we voor een lunch. Gadeslagen door mensen uit de omgeving eten we onze vanuit het hotel meegenomen stokbroodjes kaas of omelet

Zelf heb ik mijn gisteren gedragen shirt apart gehouden en weet daarmee bij één iemand een stralende glimlach op het gezicht te toveren. Wat inmiddels ook steeds meer opvalt is de enorme kaalslag. Zo signaleren we de verkoop van massief houten snijplateaus waar heel wat bomen voor zijn omgehaald. De

planken zijn zonder afdingen te koop voor tweeduizend Malagassische Francs, dat is dertig eurocent. ...! Maar tja, kopen we, dan steunen we de mensen hier. Dat gunnen we ze enorm maar dan sneuvelt er wel weer een boom om de verkochte voorraad aan te vullen. Kopen we niks, dan spaart dat voorlopig wellicht weer een boom. We gaan met z'n allen voor de laatste optie. Na een lange trip naderen we, richting oosten, het tropisch regenwoud. Hier aan de rand, zo'n zes kilometer van de ingang van het nationale park in Ranomafana overnachten we in hotel Manja. Hartstikke leuk hoor. Het zijn kleine hutjes langs de rivier, gezellig maar wel primitief. In hiervoor bestemde hokjes zijn toiletten en douches met warm water.

Maandag 13 oktober. Nationaal park Ranomafana kreeg in 1991 de beschermde status van 'reservaat'. We zijn er rond kwart over 8. Er schijnen hier twaalf soorten lemuren te wonen en diverse 'merken' kameleons. Onder leiding van gids Elisé gaan we naar ze op zoek. En passant vertelt hij over de bijzondere planten met heilzame werking, zoals tegen astma.

Dan ineens zien we de grappige Giraffekever, die zijn naam dankt aan de lange nek, maar

dat had iedereen wel kunnen verzinnen. Bij het passeren van de rivier Namurma toont zich een grote rode krab 'Douce Douce' genaamd. Het park is schitterend. Al wandelend vertelt Elisé enthousiast dat de bamboe per dag zo'n vijf, en als het regent zelfs tien centimeter groeit en er veertien soorten slangen

het bos bewonen. Als hij de verschrikte blikken opmerkt voegt de gids er snel aan toe dat er zich geen gevaarlijke exemplaren onder hen bevinden. Na twee uur stijgende paden te hebben bewandeld met veel glijden en klauteren, doet

zich een adembenemend moment voor. We zien de eerste lemuren, ook wel maki's genoemd. Geweldig! Het eerst ontdekken we de Grote Bamboelemuur, later de Gouden Bamboelemuur, hoog en slapend in een boom zich niet bewust van de nieuwsgierige mensen op de grond. Weer verder kijken we in de ogen van de Bruine Lemuur en maakt een zenuwachtige prachtige groene gekko, met blauwe staart en rode stippen op de rug, zich uit de voeten. De forse inspanning die we met al dat gesjouw leveren, wordt goed beloond. Want daar blijken we ook de Roodbuiklemuur te kunnen toevoegen aan de lemurenreeks.

's Middags is er voor de liefhebber nog een kikkertripje. Dat bestaat uit rondstruinen in een grasstrook en stampen op de grond, daar waar de beestjes zitten natuurlijk, en zo ontdekken

waar ze precies zijn om ze vervolgens te kunnen fotograferen doordat ze van schrik opspringen. Het eind van de middag staat er nogmaals een wandeling op het programma. Na

een uurtje klimmen arriveren we op een plek waar lemuren met bananen zijn te lokken. Helemaal leuk, want we zien voor het eerst schattige Muislemuren, het kleinste diertje in de categorie van deze diersoort. Ook een verlegen Northern Ringtailed Mongoose, de Fossa Fossana, laat zich

lokken. Het schrikachtige diertje vindt al die op hem gerichte camera's maar niks, maar als de mensen zijn afgeleid door de lemuren en even geen aandacht schenken aan de Fossa Fossana, snaait hij snel wat voedsel bij elkaar. Het is al met al een heel circus daar in het bos, maar wel een die de moeite waard is want ook de Roodbuiklemuur en de Bruine Lemuur komen kijken wat er te halen is. Die dieren zien we nu van héél dichtbij. Omgeven door regenwoudgeluiden lopen we uiteindelijk in het aardedonker terug naar onze hutten. Een warme douche zorgt voor een verfrissing om daarna enigszins fris te kunnen dineren. Daarna werpt de spannende dag snel z'n vruchten af. We storten heel snel in slaap.

Het mooie plekje aan de rivier in Ranomafana wordt half acht verlaten op 14 oktober. De eerste stop is bij een papierfabriekje waar ze volledig met de hand op een enorme arbeidsintensieve manier papier maken. Bloemetjes worden in het natte papier gemasseerd. Onderweg, richting nationaal park Andringitra, bekijken we succulenten.

Normaal gesproken zou je er achteloos langs wandelen, maar nu hebben we Otto, de succulentendeskundige bij ons. Hij weet er heel wat over te vertellen,

wat zo'n plantje toch weer in een ander daglicht plaatst. De exemplaren die we zomaar langs de weg aantreffen zijn volgens Otto minstens tachtig euro per stuk waard en zo'n jaar of negentig oud. Het is verboden ze Nederland binnen te smokkelen. Maar los daarvan zouden ze het in ons landje toch niet overleven wegens gebrek aan licht in de winter. Otto attendeert ons trouwens ook op de Euphobia millii, een soort christusdoorn.

Na weer een eind rijden staat er een bord langs de hoofdweg: Andringitra 25 kilometer. We stappen over in een truck, want de bus trekt het hobbelige pad richting onze bestemming niet. Uiteindelijk hobbelen we twee uur over stoffige zandpaden, maar door schitterend gebied tussen hoge rotsen.

Nog net voor de zon verdwijnt doemt Camp Catta op, een geweldig plekje op een afgelegen plek. Vrijwel direct kunnen we aanschuiven aan een lange tafel. Het is gezellig, het eten goed. Op het menu staat eendenlever, salade met croutons, daarna eendenpoot met gebakken aardappelen. Er valt slecht één minpuntje te melden. Rode wijn ontbreekt, erg jammer. Ze verkopen wel 'vin gris', een niet te zuipen kruising tussen rosé en witte wijn. We eindigen de dag in een gezellig tweepersoonshutje, in een prima bed.

Woensdag 15 oktober 2003. Half 8 lopen we ons kamp uit, voor wat later blijkt een behoorlijk zware wandeling. Vol goede moed vertrekken we, in twee groepen. De ene heeft de zwaarste tocht, de andere groep een iets minder zware.

Voor de lichtste optie zijn geen liefhebbers. Achteraf zouden we het waarschijnlijk helemaal anders hebben gedaan. Maar dat is achteraf. Voorlopig beginnen we pas. De omgeving is heerlijk, het weer zonnig en warm. We lopen en lopen. Terwijl zeven van de groep voor het zwaarste traject gaan, passeren wij inmiddels een droge rivierbedding en beginnen te stijgen. De eerste van de tien deelnemers aan deze tocht haakt af. Het is Theo (41). Met negenen sjokken we verder. We willen de Kameleon beklimmen, een berg van zo'n vijftienhonderd meter hoog. Maar onderaan de voet haken Otto (51) en zijn vrouw Anabel (44) af. Peter heeft hoogtevrees en houdt het dus ook voor gezien. Met zessen gaan we voor de top, een uitputtingsslag. We houden vol tot halverwege de berg, waar ook Mari-lou (35) afhaakt. Brenda, Hans, Pia, Sandra en ik (42) klauteren verder en bereiken uiteindelijk met gepaste trots de top. Sandra (40) is stil, zichtbaar voldaan, maar wenst haar emotie niet te uiten. Dit in tegenstelling tot Hans (40): "Wat ik voel? Dat wil je niet weten. Maar ik heb zeker een overwinninggevoel." Brenda (44) geeft toe dat ze af en toe naar adem moest snakken, "Maar dat laatste stukje moest dan ook nog maar." Alleen Pia (55) is niet zo blij op dit moment van euforie. "Ik heb mijn camera niet meegenomen. Het leek me namelijk zo heerlijk om zonder tas te lopen. En nu heb ik spijt." We gaan voorzichtig langs diepe afgronden terug naar beneden. We herenigen ons met Otto, Anabel en Peter en eten onze meegenomen lunch. Daarna dalen we verder af. Het is heet, 36 graden in de zon.

Terwijl iedereen een leuke kleur opdoet, lijkt Brenda steeds witter te worden. Haar factor zestig doet wat ze ervan verwacht. Kun je niks van zeggen. Het afdalen lijkt een makkie, maar valt verdomd tegen. Soms is het zo stijl dat je tenen voor in de schoenneuzen worden platgedrukt. We lijken net balletdanseresjes op spitzen. Het is allemaal fors afzien, voor iedereen. In plaats van drie uur zijn we pas om vijf uur terug bij het kamp. We zijn allemaal in meer of mindere mate moe. Groep 1 blijkt nog volledig intact. Vera en Adriaan (allebei 34), Raul (32), Richard (37), Marc (36), Aad (55) en Dick (53) zijn via een moeilijker route naar een nog hoger gelegen gebied geklommen. Ze hebben het eveneens zwaar gehad, zeggen ze. Wij van groep 2 kunnen bijna niet geloven dat zij meer moesten afzien. Maar het verhaal van Aad overtuigt ons. Hij ging van uitputting en ellende zelfs over z'n nek, maar het team steunde hem tot aan de top.

Omdat er geen verlichting is in de douche, frist iedereen zich vóór het eten bij de laatste schemering op. Het water is warm, verfrist en doet ons meteen weer beter voelen. Het buffet vanavond is typisch Afrikaans: een kruising tussen spinazie en andijvie met gember, rijst, tomaat en vlees. Live muziek zorgt voor de sfeer, en Dick speelt nog even een stukje gitaar mee. Menigeen blijft daardoor langer hangen dan gepland. Eenmaal in bed sterven de geluiden snel weg en stort iedereen in slaap.

Acht uur. We stappen maar weer eens op. Met horten en stoten, soms vastlopend in het rulle zand op het hobbelige pad, zijn we rond elven bij de hoofdweg. Andringitra zit er op. En het was fantastisch. De truck wordt weer omgeruild tegen onze 'luxe' bus en de reis gaat verder.

Daar ligt later Ihosy op ons pad. Tegen enen zijn we in dit plaatsje, zo'n zeshonderd kilometer ten zuiden van Antananarivo. Het oogt allemaal even groezelig

en smoezelig, dus lunchen is een slecht plan. Dan alleen maar even een colatje om gezondheidsproblemen te voorkomen. Ihosy is drie keer niks en iedereen stemt ermee in dit nietszeggende plaatsje zo snel mogelijk te verlaten. Na een lange reisdag arriveren we het eind van de middag in

Ranohira, waar het nationale park d'Isalo ligt. De laatste veertig kilometer zijn over een hobbelig en stoffig zandpad. Je kunt kijken tot aan de horizon. Eindeloze steppen doen soms denken aan de Serengeti in Tanzania, alleen nu ontbreken de wilde dieren. Het land ligt bedekt onder vele kilometers droog, goudgeel gras. Een schitterend gezicht.

Helaas volgen dan ook vele kilometer zwartgeblakerde grond. Je kunt het de bevolking eigenlijk niet kwalijk nemen. Wat kan hun de natuur schelen, terwijl ze zo gebukt gaan onder armoede. Ze hebben nou eenmaal niets en de bomen zijn toch goed om er wat houtsnijwerk van te maken. Verder zijn de bossen perfect om aan houtskool te komen voor het koken van rijst. We zijn nu ruim een week in Madagaskar en het meest opvallend is die extreme armoede. De gescheurde, vieze en oude kleding bestaat over het algemeen uit slechts wat restjes lappen en draden. Dus voor allen die dit lezen en een reis naar Madagaskar gaan maken: ruim je klerkast eens op en neem zoveel mogelijk T-shirts mee. Draag ze een dag en geef ze weg. Nee, het maakt niet uit als ze vies zijn. De mensen zijn er héél erg blij mee. En voor jezelf scheelt het bij thuiskomst een heleboel vakantievas. Na een gezamenlijke, gezellige en ook best goede maaltijd (ze hebben wijn!) in het restaurant van de Isalo ranch, kruipen we onder de klamboe. Die bewijst hier absoluut goede diensten.

Zes uur. Her en der klinken wekkers. De Baobabgroep ontwaakt. Ruim een uur later zijn we al op weg naar het nationaal park d'Isalo. Het blijkt er meer dan de moeite waard.

Witte, Bruine- en Ringstaartlemuren spelen verstoppertje met ons. Toch zijn ze genegen, tijdens de klimles voor de jeugd, even te poseren voor een familiekiek. Twee baby's willen ook op de foto. De een is best handig, maar de ander heeft achteraan gestaan toen het verstand werd uitgedeeld. Die blijft vallen, om vervolgens piepend met de pootjes omhoog de aandacht op te eisen. Een van de ouders steekt daarop maar weer eens een helpende poot toe en trekt de kleine op schoot. Het is duidelijk. Net als bij de mens heb je als lemurenouder geen moment rust, maar het levert wel een fantastisch schouwspel op. Helaas staat er meer op het programma voor vandaag. Dus rukken we ons los van

deze lemuren. De wandeling door de canyon blijkt ook erg aardig. Via rotsen en waterstroompjes lopen we een heel eind, maar om twee uur zijn we terug op ons kamp waar we luieren en lunchen. De soep Chinoise is een absolute aanrader, die bovendien het zoutpeil in het door zweet geteisterde lichaam weer opkrikt. Na wat gelanterfanter en een gezamenlijk avondmaal, ligt iedereen weer op tijd in bed. Morgen gaat een deel van de groep klimmen. Dat deel staat al om vijf uur op. De rest houdt een meer christelijk tijdstip aan van ongeveer zeven uur.

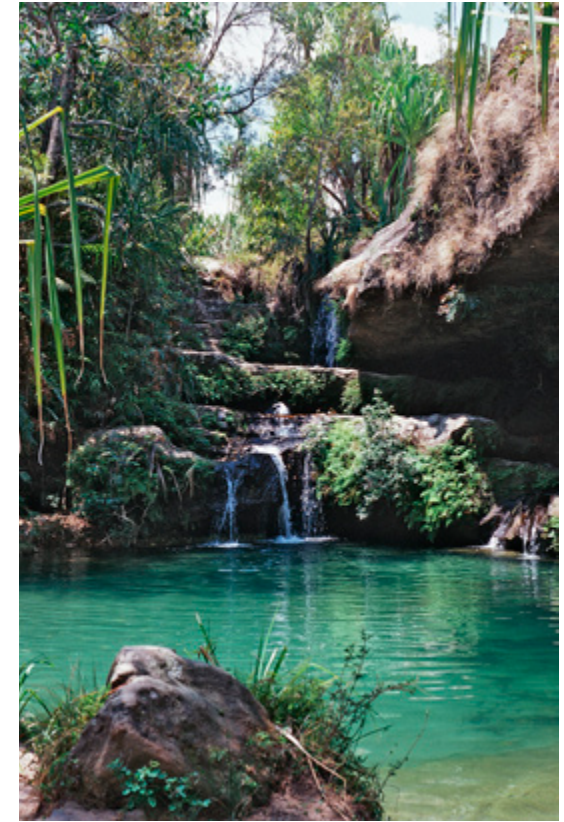

Peter glimt van het vet deze 18e oktober. Hij staat alvast in de factor 60. Opdracht van Brenda. Persoonlijk had hij liever iets luchtigers opgesmeerd, maar... "verzet heeft geen zin", zo weet hij uit ervaring. We lopen al snel door het nationaal park d'Isalo, Peter daarbij voorbereid op het ergste.

De canyons zijn beeldbepalend en schitterend. De rotswanden kleuren oranje en groen. Ze steken prachtig af tegen het gouden gras. Het kwik passeert, zoals elke dag, ook nu weer de dertig graden. Badend van het zweet, net als menigeen het wel gehad heeft, doemt daar voor ons een natuurbad op. Een oase in het droge gebied. Het is héérlijk er even in te springen, en af te koelen in deze natuurlijke 'piscine'. De vroegvertrekkers van vandaag komen hier ook naar toe. Zij hebben een adembenemende tocht door het hogere gebergte afgelegd. Gezamenlijk lopen we, fris en opgepept, terug naar onze verblijfplaats op ranch Isalo. Daar nuttigen we een verlate lunch. Laat in de middag verzorgt een lokale dansgroep een cabaretstuk. Morgen staat 'vroeg opstaan' als eerste agendapunt. Dus na het avondmaal blijven we niet te lang hangen.

Zondag 19 oktober. Bepakt en bezakt rijden we door het Isalo gebergte op weg naar de kust. Direct na vertrek doet het landschap vanwege de rondgesletten rotswanden, in de verte denken aan de Amerikaanse Bryce Canyon. Heel in de verte dan.

De rotsformaties van diverse kleuren groen, bruin en oranje gaan langzaam over in blond, langharig gras met palmen. Zo'n drie kwartier na vertrek rijden we door Ilakaka, een middelgrote stad. Hier wemelt het van de Safierhandeltjes. Deze blauwe edelsteen is een van de weinige producten die Madagaskar te bieden heeft. Eenmaal het stadje uit, gaat het landschap langzaam over naar grote kale vlakten, met hier en daar een eenzame boom en waar op de horizon nog wat bomen staan. Dan is het gebied weer overwegend glooiend en door de grond van Madagaskar diep rood van kleur.

Het land is fascinerend en overweldigend. Helaas druipt de armoede er vanaf. Zo passeren we een dorpje, volledig opgebouwd uit rieten hutjes. De mensen hebben hier helemaal niets. En dan ineens rijden we door een stuk bos dat nog niet ten prooi is gevallen aan de houthakkersbijlen. Maar hoe lang nog? Er wordt hier enorme roofofbouw gepleegd en in ijlt tempo slinken de bossen. Yreselijk, want ook de zeldzame dieren zullen zo verdwijnen. Tegen tien rijden we door Sakaraha, een iets groter en rijker dorp zo te zien. De kleding ziet er minder kapot uit en ook de staat van de woningen is beter dan van het vorige dorp. Iets rijker betekent natuurlijk minder arm, want van rijkdom is geen enkele sprake. Dan volgen de dorpen Mahaboboka en uiteindelijk om half twaalf

Andranovory. Ook hier kijkt de bevolking nog steeds op van een bus vol witten, maar de mensen zijn wederom vriendelijk en zwaaien als we passeren. Dan ontdekken we een tentje langs de weg dat acceptabel genoeg oogt om er een colaatje te nuttigen. Er is een smerig sta-toilet, maar ja als je moet dan moet je. Na de korte stop vervolgen we de reis. Weer langs enorme delen ontbost land. Bomen worden hier gebruikt om houtskool van te maken en de gevolgen zijn ingrijpend. De kaalslag maakt indruk door de ernst en de omvang.

Wat is er na tien jaar nog over van Madagaskar?!

Bij het Arboretum d' Antsokay stoppen we om de diverse plantensoorten te bekijken. Van bewonderen is weinig sprake want het meeste lijkt wel dood. Zodra de regentijd begint, gebeurt er schijnbaar een wonder. Het water maakt volgens de gids alles groen.

Eindelijk zijn we het eind van de middag, na nog even te hebben vastgezeten in het mulle zand, op de plek waar we zijn moeten: Ifaty. Wat een afknapper. Ons hotel, bestaande een aantal hutten, is Vovotelo. Onze huisjes, direct aan het strand zijn niet onaardig. Verder valt er zo te zien weinig te beleven. Je kunt wel à la carte eten. De gegrilde vis is lekker.

Na een vroeg ontbijtje halen we bij de buurman op het strand flippers en een duikbril voor slechts vijftienduizend Madagassische Francs (€ 2,25). We gaan namelijk snorkelen. In een grote uitgehakte drie, vier of vijfpersoonsboom varen we naar de horizon. Dat schiet niet op. Uiteindelijk blijkt op de snorkelplek ook het onderwatergebeuren erg tegenvallen. Gelukkig gloeit de zon weer lekker vandaag, dus voor het kleurenschema is het wel een goede dag. Bij een vissersdorpje lunchen we, verse vis met rijst. Als we uitgegeten zijn storten onze koks en de bootchauffeurs zich op de restjes. Wat erg. Had ik nou maar wat minder gegeten. Met die kleine bootjes hebben de meeste van ons het nu wel gehad.

Dus de helft van de groep besluit terug te lopen. Nou, dat valt nog even vies tegen. We doen er 2,5 uur over en moeten regelmatig rotspartijen overwinnen. Terug op onze stek bij Vovotelo staan twee tentjes met houtsnijwerk, kleurige doeken, kettinkjes en zeboespulletjes. Voor 25.000 Mgf en een T-shirt koop ik twee zeboebakjes. Aan het avondeten blijkt pas goed hoe enorm iedereen op kleur is gekomen. Leuk. Verder is iedereen moe en gaat dus op tijd in bed.

Een aantal van ons gaat een kijkje nemen in het zo veelbelovende achterland, waar een wandeling de moeite waard moet zijn en we kennis kunnen maken met de unieke vegetatie van het droge zuiden. Baobab, sorry hoor. Hier moet de realiteit even worden bijgesteld. Het is 21 oktober.

Het achterland is een nietszeggende bende, waar gekapte bomen overheersen. De strandbestemming wordt door onze groep nou niet bepaald ervaren als een hoogtepunt, mag dus wel uit het pakket. De omschrijving van Ifaty klopt niet.

Er is helemaal geen mooi terrein aan het strand waar we overnachten. En ja, er is een eigen badkamer met toilet. Voor de douche moet je buiten warm water tappen en met een bakje over je heen scheppen. Er is dus inderdaad een badkamer, maar daar is meteen ook alles mee gezegd.

Gelukkig wordt het vanzelf vier uur 's middags en vertrekken we. De weg terug is dezelfde als die van heen. Over dat vreselijke zandpad dus, waar menig voertuig, ook onze bus wederom, in vast blijft zitten. In het dorp trekken vrouwen volle emmers uit waterputten. De inhoud is bestemd om van te drinken of er de kindjes mee te wassen. De straatarme mensen lachen en zwaaien als we passeren. Dit fantastische volk gun je zoveel beter dan dit. Maar het lijkt wel of god zijn handen ervan af heeft getrokken.

Zo'n twee uur na vertrek uit onze badplaats komen we aan in L'Escapade in het plaatsje Tulear voor onze overnachting. Na het eten in het bijbehorende restaurant, met live muziek, gaan we pitten. De nacht is heet. Er zijn geen klamboes. Eigen exemplaren zijn niet bruikbaar omdat het plafond te hoog is. Da's allemaal erg jammer, want de muggen irriteren mateloos.

Lets na half tien vliegen we woensdag 22 oktober naar Antananarivo. Na nog een tussenstop op vliegveld Morondava landden we kwart over elf in de hoofdstad. Het Shanghai hotel, midden in de stad, biedt onderdak. Snel even lunchen in het hotel-restaurant en dan lopen Brenda, Peter, Dick en ik naar de lokale markt.

De boekhandels die we passeren hebben een zeer beperkt assortiment en zijn dus eigenlijk niet de moeite waard. Maar de markt is heel aardig. Ze verkopen er allerlei soorten kruiden, halfedelstenen, houtsnijwerken, muziekinstrumenten, spulletjes gemaakt van zeboe en krokodillenleren riemen. Dan nog even een bezoekje aan de supermarkt. Daar hebben ze tot onze grote verbazing een buitengewoon groot assortiment van van alles. De winkel doet niet onder voor onze eigen Albert Heijn. Na allemaal lekkere dingen te hebben ingeslagen wandelen we terug naar het hotel. Het inmiddels zakkende zonnetje geeft een prachtig effect op de stad, gebouwd op heuvels. Halfzeven eten we met z'n vieren. Rechts het hotel uit, meteen weer recht en daar de trap af zit een prima tentje. 'Le Chalet des Roses.' Iedereen maakt een keus, naar tevredenheid zo blijkt.

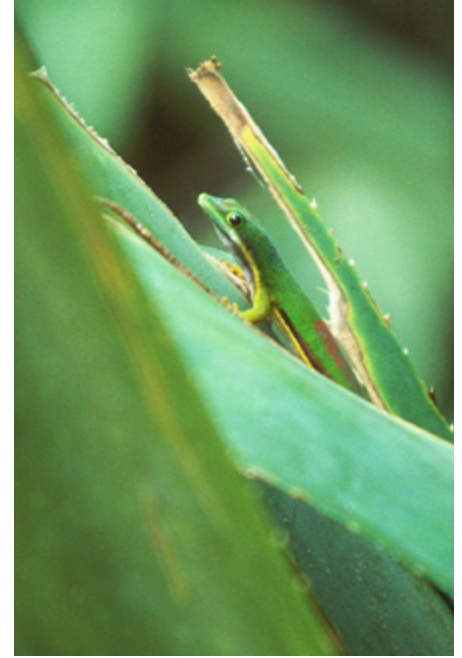
We verlaten uitgeslagen Antananarivo en verruilen de stank van de stad voor de frisse lucht van de natuur. We passeren Manjakandriana en genieten van het uitzicht. Het beroerde busje waar we tot nu toe mee reisden is ingeruild voor twee comfortabele mini-bussen. Hier geen bedwelmende uitlaatgassen achterin en eindelijk genoeg beenruimte.

In Morozevo ligt een kwekerij in onder meer kameleons, bestemd voor de export. De moeite waard om even te stoppen en deze dieren op ons gemak te bekijken; je kunt ze maar vast in je pakket hebben. Gids Richard leidt ons rond langs geinige kleine gekleurde kikkertjes, schitterende vlinders, de zwarte papagaai, vleermuizen, sprinkhanen en natuurlijk de meest fascinerende soorten kameleons. Erg leuk. Andasibe is uiteindelijk het dorpje waar we voor vandaag onze eindbestemming vinden en overnachten in tweepersoons hutten.

Het is behoorlijk frisjes als we de 24ste oktober ontwaken. In de voormalige stationshal, die nu dus dienst doet als eetzaal, nuttigen we snel een ontbijtje. Half acht rijden we naar het Périnetreservaat op een steenworp afstand. Gids Herman staat ons al op te wachten.

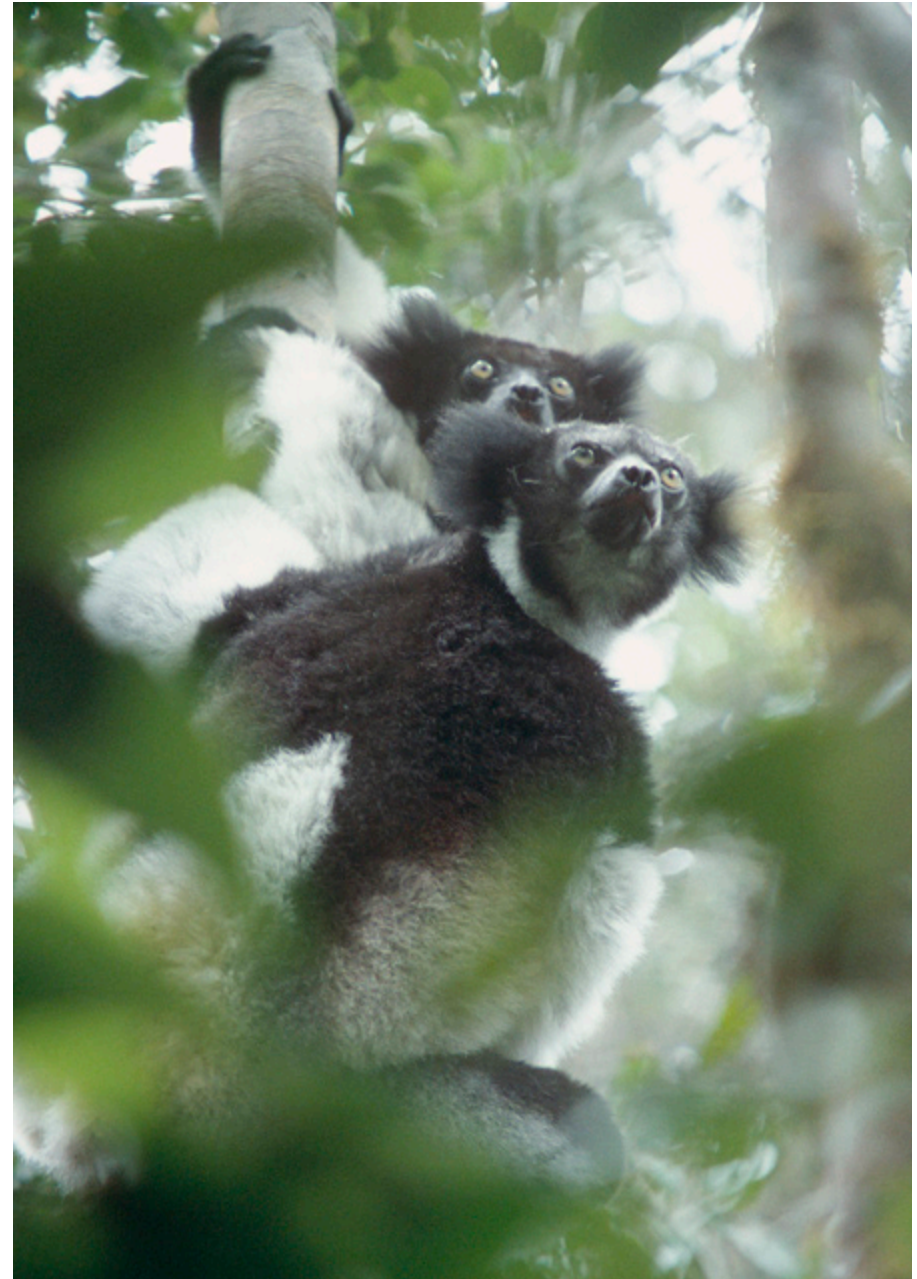
Zou het geluk met ons zijn? We zien namelijk vrijwel direct al kameleons en daarna de Bamoelemuur. Iets verder in het regenwoud kijken we recht in het smoel van de Indri Indri, de grootste lemuur. Het is helemaal fantastisch. Te bedenken dat deze dieren alleen in Madagaskar voorkomen en we deze unieke exemplaren hier zomaar zien. Het beest heeft echter minder belangstelling voor ons dan wij voor hem. Hij heeft al snel genoeg van al die nieuwsgierige ogen en de vele klikkende camera's. De Indri Indri springt dan ook behendig van boom naar boom, buiten ons gezichtsveld. Deze lemuur is gelukkig niet de enige. Buiten de soortgenoten zien we ook ineens de kleine wollemuur met een jonkie. Enig gezicht. De aaibaarheidsgraad is bijzonder hoog, maar de beestjes zitten hoog in een boom en zodoende buiten handbereik. Als we even later langs het 'Lac Vert', oftewel het groene meer lopen, horen we een klaaglijk geluid dat iets wegheeft van een hobo toonladder. Er zitten Indri Indri's, maar we zien ze niet. Maakt niks uit, want het is toch wel een geweldige dag. Na de wandeling, terug bij de hutten, lopen we nog even naar een orchideeënstraatje. De bloemen staan nog niet volledig in bloei. Wel steelt een felgekleurd ijsvogeltje de show.

Indri Indri geluiden galmen vanuit de beboste heuvels. De dieren fungeren als wekker. Het is zaterdag 25 oktober kwart over zes. Na het ontbijt staat Herman alweer te wachten om ons de bossen door te gidsen. Hij neemt ons mee over een hobbelig pad naar de plek Rianasoa in het nationaal park Mantadia.

Het blijkt een fantastisch stuk regenwoud. De lemuren zitten zo te horen in de buurt, maar we kunnen ze nergens ontdekken. Wel zien we kleine kikkertjes en schitterende orchideeën. We sjokken de hele dag. Heuvels op en heuvels af. Heel even treft ons zelfs een miezerbuitje, iets wat nou eenmaal hoort bij een regenwoud. Weer terug bij onze hut staat daar, net als eerder, een gehandicapt meisje te zwaaien en te lachen. Ik geef haar een goede warme trui. Na vandaag heb ik die toch niet meer nodig want het wordt weer warmer. Het meisje is er zielsgelukkig mee. En alweer besef ik hoe blij ik ben dat ik alleen maar kleding heb meegenomen om achter te laten. Zo doe ik toch een minibeetje aan ontwikkelingshulp. Deze avond valt mijn oog op de garnalen in knoflook en patat. Aanrader hoor. Het smaakt voortreffelijk. Na deze vermoeiende dag, liggen we nóg vroeger dan anders te bed.

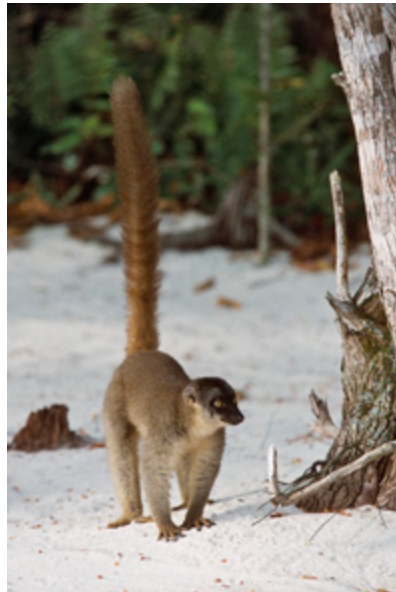

Zondag 26 oktober. Zelig... Brenda heeft er afgelopen nacht twee rollen toiletpapier doorheen gejaagd. Omdat ze ook nog eens enorm misselijk is, blijven zij en Peter achter. Wel heel jammer voor hun, maar de positieve kant van de zaak is dat Brenda in alle rust kan herstellen. De groep keert immers weer hier terug na het verblijf in Pangalanes.

Maar eerst moesten we maar eens vertrekken. Dat gebeurt om acht uur in de ochtend. Onderweg staan weer armzalige hutjes van de Madagassen en passeren we enorme stukken kaalgekapt land. De vraag rijst of we al te laat zijn, of is Madagaskar over tien jaar pas echt volledig naar de sodemieter geholpen? Het zou wel heel erg zijn als dit paradijs niet meer valt te redden. Mensen kunnen het hier nog wel bolwerken, zij het ternauwernood. Volwassenen, maar zelfs kleine kindjes lopen met takkenbossen, zware trossen bananen of andere goederen op het hoofd. Ze zijn uiteraard weer gekleed in de inmiddels zo vertrouwd aandoende lompen. De mensen die beschikken over iets beters dan dat, dragen dat vandaag. Het is immers zondag. Maar los daarvan schrobben vrouwen ook gewoon op deze dag hun kleding in de rivier.

Rond half elf stoppen we even in het dorpje Antsampanana. Even plassen met z'n allen boven een meurend gat in de grond. Jèk, vies. En hier bewijzen natte doekjes en desinfecterend middel weer een grote dienst. Natuurlijk kan ook het door de huisarts dagelijks aangeraden

colaatje, vanwege de bacteriedodende werking, geen kwaad. Iets eten lijkt hier niet verstandig. Dus doen we het met water en verpakte koekjes. Wel nemen we van een klein meisje wat banaantjes. Een stuk of twintig eenhapsdingen kosten omgerekend slechts 22 cent, en dat is waarschijnlijk ook nog het verhoogde tarief voor toeristen.

Naarmate we verder van het regenwoud rijden, stijgt de temperatuur gestaag. Drie uur na vertrek tikt de thermometer de dertig graden alweer aan, terwijl in het regenwoud de twintig al bijna onhaalbaar leek. Twintig minuten na vertrek uit Antsampanana volgt Brickaville, een stadje aan de rivier.

Lac Rasoabe volgt ongeveer een kwartiertje later. Alleen nog even het zeven kilometer lange hobbelpad afrijden en we zijn bij het meer. Het landschap is in ieder geval schitterend. Geel, goud, lichtgroen en ivoorkleurig gras steekt sterk af tegen de blauwe hemel. Hier en daar staan palmen. Daar tussendoor zien we Lac Rasoabe al liggen.

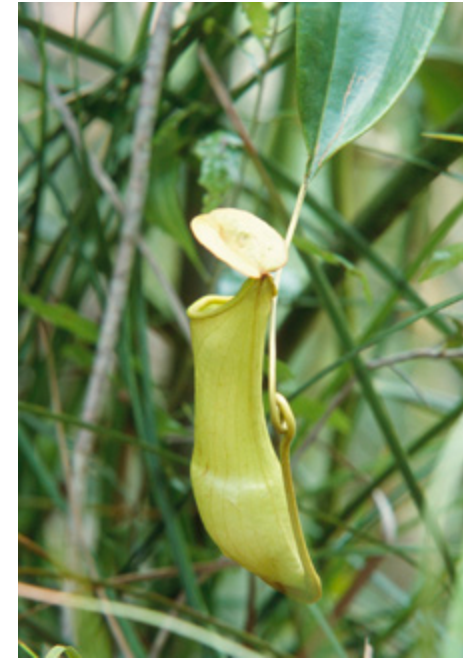
Na een lunch op het strand stappen we op een bootje, maar nog niet halverwege de eindbestemming voor vandaag doemt een aan de grond gelopen schip op. Eigenlijk kunnen we er niet langs, maar onze schipper weet raad. Als iedereen even op de gestrande boot klimt, moet het allemaal wel lukken. Ons vaartuig komt nu hoger te liggen en door allemaal te trekken en te duwen krijgen we het inderdaad voor elkaar met ons scheepje langs het obstakel te komen. Het is nu alleen nog een kwestie van terug aan boord gaan en door varen. We dobberen langzaam verder, genietend van de zakkende zon en het mooie licht. En dan ontdekken we het paradijs op aarde. Zomaar in the middle of nowhere staat een steigertje in zee. Daaraan vast staan twee hutjes. Zij die geen bezwaar hebben tegen het ontbreken van douche en toilet, kunnen er desgewenst hun intrek nemen. Het is natuurlijk wel zéér romantisch slapen, omgeven door water

en stilte. En wat het sanitair betreft, je hoeft de steiger maar af te lopen en alle voorzieningen staan op het strand. De onderkomens aan de steiger behoren tot hotel Pangalanes dat uit meerdere hutten bestaat, die hebben wel toilet en douche en staan op het strand. Buiten ons clubje is er niemand. Het is hier helemaal goed. Alleen laat het eten te wensen over. Maar ach, een mens kan nu eenmaal niet alles hebben.

Het is alweer maandag 27 oktober. Na een ontbijtje, met voor het eerst ook kaas buiten de gebruikelijke jam, stappen we half negen in een bootje om naar een verder gelegen stuk bos te varen. Daar blijkt het bijzonder leuk. Er is namelijk een reservaatje met diverse soorten lemuren, die enorm hun best doen zo leuk mogelijk voor ons te poseren. Maar ook het stuk bos is de moeite waard met al zijn orchideeën en andere begroeiing.

We vinden het met z'n allen nu wel heel erg sneu voor Brenda en Peter dat zij dit moeten missen. Half een zitten we alweer op het bootje terug voor de lunch. Daarna lokt voor menigeen het strand om er met een boek op te gaan liggen luieren. Een boottrip naar de oceaan is ook een optie. Bij een dorpje op de route kan nog even voet aan wal worden gezet. En ook rond het hotel valt genoeg te

zien aan mooie bloemen, gekko's, maki's en insecten. Het is al met al een heerlijk relaxed dagje. We sluiten deze af met een gezamenlijk maal van loempiaatjes, kip en rijst.

Half negen de volgende ochtend haalt een bootje ons op om weer terug te varen naar het strand waar we begonnen. Het vastgelopen schip dat ons op de heenweg dreigde te blokkeren blijkt verdwenen te zijn. Ook al hebben we nu vrije doorgang, het blijft behelpen want het water is zeer ondiep. Soms schuurt de bodem van het meer dan ook langs de onderkant van ons vaartuig.

Dan is de oude route over de weg naar Andasibe dezelfde als die van de heenweg. Een kleine afwijking is dat nu in Brickaville rond twaalf uur wordt gestopt voor een lunch. Daarna gaat de rit in een ruk door om aan het eind van de middag weer te belanden op ons plekje tegenover het stationnetje van Andasibe, aan de rand van het Périnetreservaat. Dit keer blijven we er slechts voor een overnachting en om Brenda en Peter op te pikken. Morgen gaat de reis naar Antananarivo waar de groep zich in tweeën zal splitsen. De groep verlengers blijft namelijk nog een week, de rest keert terug naar Nederland.

Uitboeken en gaan. Dat is wat we woensdag 29 oktober doen na het warme stokbrood als ontbijt. Brenda is trouwens weer als nieuw. Samen met Peter heeft ze het de afgelopen dagen, ook al was dat zonder ons, prima gehad. Ze mochten bivakkeren in een van de nieuwe bungalows, iets verder richting bos. De lemuren, een gezin met vier kinderen, kwamen er gewoon in hun achtertuin zitten.

Peter: "Het was een soort rustpunt in de vakantie." En dat zal best wel als je alleen maar luiert. Eenmaal richting Tana, zoals Antananarivo ook wel wordt aangeduid, zien we weer hoe het landschap verloedert door de kap. Op de rijstvelden wordt hard gewerkt, alles met de hand, slechts in enkele gevallen bijgestaan door de kracht van Zeboes Het landschap is, ondanks de impact van de ontbossing nog steeds de moeite waard. Een leuke band geeft de gelegenheid nog even een groepsfoto te maken. Daarna gaat het snel. Om half elf rijden we door Manjakandriana, een middelgroot stadje. Drie kwartier later passeren we het dorp Ambohimangakely, gevolgd door de hoofdstad.

In Antananarivo aangekomen, nemen we net als de vorige keer, onze intrek in het Shanghai hotel. De verlengers kunnen hier nog even stiekem een wasje doen, stiekem omdat borden duidelijk maken dat men dat liever niet heeft. Maar er is nou eenmaal goed heet water en een bad dat zich er prima voor leent. Dan lok je het wel een beetje uit.

Voor mij persoonlijk blijft de was beperkt tot wat sneldrogende lange broeken en ondergoed. De rest is onderweg uitgedeeld of gewoon nog schoon. Terwijl het textiel droogt, is slenteren door de stad een tijdverdrijvende mogelijkheid. Het stinkt overal naar pis en uitlaatgassen. Ook zijn er veel bedelaars, soms echt schrijnende gevallen. Maar al reageer je niet, de mensen worden niet vervelend. Op een minuut of vijf á tien lopen vanaf Shanghai blijkt een souvenirmarkt te zijn. Te koop zijn wat houtsnijwerk, kruiden, sieraden, gevlochten artikelen en leer. Niet al te spectaculair, maar voor de doorzetter valt er best wat leuks te vinden.

Bij Le Chalet des Roses, een restaurant om de hoek van ons hotel, gaan we voor het laatste gezamenlijke avondmaal. Hans, Marc, Richard, Vera, Adriaan, Pia, Otto, Anabel en ook reisleidster Mari-lou hebben hun reis er op zitten. Theo spreekt en verrast iedereen met zijn grappige verhaal. Zo vraagt hij zich af wat zoveel verschillende mensen wist te binden en een groep als deze te vormen. Of het soms de diarree was waar iedereen bij elkaar belangstellend naar informeerde. Of betrof het hier het fotograferen waarbij we regelmatig de door flitslicht verblinde lemuren in ontredering achterlieten. De avond is zeer geslaagd, maar daarna volgt het moment van afscheid. We zwaaien de vertrekkers uit. De achterblijvers drinken nog wat of gaan meteen naar bed.

Donderdag de 30ste toch nog maar even wat geld gaan bijwisselen voor het vertrek. Op weg naar een bank laat ik me een bamboestok aansmeren met snaren, twee bamboerammelaars en toch ook nog maar een trommeltje. Het kost allemaal geen drol en door zoveel kleding weg te geven, heb ik ook nog wel ruimte in mijn bagage. Om twee uur, zo is de bedoeling, gaan we een binnenlandse vlucht maken.

De lokale agente Rakotomanantsoa Hely haalt ons persoonlijk op, wanneer blijkt dat het transportbusje dat ons naar het vliegveld zou brengen ergens bij een ongeluk is betrokken. Hely vertelt dat er jaarlijks slechts zo'n honderdvijftigduizend toeristen naar Madagaskar komen, onder wie duizend Nederlanders. Op het vliegveld stuiten we op een probleem. We mogen niet mee op de vlucht naar Antsiranana in het noorden des lands, ondanks de pogingen van Hely. Ze praat als Brugman, schreeuwt, raakt emotioneel en trapt stennis. Het mag allemaal niet baten. We gaan vandaag niet naar het noorden. Wat nu? Het enige dat onze wraakgevoelens enigszins weet te bevredigen, is het feit dat we de bewuste vlucht hebben weten te vertragen met twintig minuten.

Na Air Madagaskar een spoedig faillissement te hebben toegewenst, zetten we de stoelen bij elkaar. In het ronde kringgesprek bespreken we de opties. Later weg en de verlenging gewoon een dag later in laten gaan of, hoe jammer dan ook, de draad oppakken en de verloren dag accepteren. De voorkeur gaat uit naar de eerste mogelijkheid, maar alleen de tweede blijkt uitvoerbaar. Morgen is de herkansing. Nu gaan we eerst naar Mahavelo, een keurig hotelletje aan de rand van Antananarivo. Op kosten van Air Madagaskar dineren we er, compleet met een flesje wijn. Met z'n achten: Aad, Brenda, Peter, Raul, Sandra, Theo, Dick en ik, hebben we uiteindelijk nog een heel gezellige avond.

Daar gaan we weer. Na het ontbijt staat om half acht vervoer voor het hotel voor het stukje naar het vliegveld. Deze keer blijkt succesvoller dan gisteren. De bagage wordt gelabeld en er volgt een instapkaart. Warempel. We vertrekken. Tegen half twaalf zijn we in Antsiranana. Alles klopt.

De spullen arriveren en gids Floris wacht ons al op met twee auto's. De verlenging kan beginnen. Na slechts tien minuten doen we Diego Stad aan, een andere naam voor Antsiranana. Baobab heeft het in de reisbeschrijving over mooie oude forten en gebouwen. Persoonlijk denk ik dat vergane glorie een meer passende beschrijving is. In Diego lunchen we ook, met uitzicht op de enorme bedrijvigheid op de markt. Het eten blijkt top. Vooraf kikkerbiljetjes, gevolgd door vis en papaja. We kunnen er weer tegen, maar goed ook.

De kleine twee uur die volgen gaan over eerst matige en daarna extreem slechte wegen naar het nationaal park Montagne d'Ambre. Direct zien we al lemuren, aparte bloemen en volgens de gids de Rufsalus Dambriensis, een speciale kameleon die alleen hier voorkomt. Het had allemaal zo mooi kunnen zijn, maar het is al drie in de middag geweest. Montagne d'Ambre is schitterend, maar door al dat gekut met Air Madagaskar, zijn we er niet vroeg in de ochtend, maar pas het eind van de dag. Eigenlijk te laat en het regent al. Jammer! Echt héél erg jammer. Zodra we het regenwoud uitrijden, klaart het weer op. De wolken worden gaandeweg steeds dunner. Het landschap is magnifiek. Felgeel, goud, lichtbruin, zachtgeel en groengeel hooig gras wisselen de rode tinten van de aarde af. Helaas laat

kaalslag ook hier zijn sporen na. Snel wordt het nu donkerder, tot we om half zeven al zo goed als niets meer zien. Rond achten zitten we ergens in de bush aan een tafel om zelf meegenomen eten te verorberen, dat perfect smaakt. Inmiddels miezert het, maar tegen de tijd wat in de tenten zijn gekropen hoost het. Ooooh, als dat maar goed komt.

Dat de regentijd officieel vandaag, 1 november, is begonnen is duidelijk. Het kwam afgelopen nacht werkelijk met bakken naar beneden, maar hedenochtend, vóór zessen al, ziet de wereld er gelukkig wat vrolijker uit. De oergeluiden van deze ochtend zijn enig en lemuren springen her en der vrolijk tussen ons door.

Bij het ontbijt blijkt dat alleen Aad eraan heeft gedacht van die handige boterhamzakjes mee te nemen. Dus krijgen we allemaal een exemplaar voor de meeneemlunch. Zeven uur vertrekken we. Missie: een wandeling van ongeveer 24 kilometer. Direct al zien we Kroonlemuren die ons nieuwsgierig gadeslaan. Even later tonen ook Bamboelemuren hun aanwezigheid. Naarmate de kilometers worden weggewandeld, blijkt dat het toch wel een zware trip is. Na een kwart haakt Theo af, die heeft het wel gezien. Lopend op de tenen van rots naar rots, bereiken we na ruim vier uur de voorhoede van de Tsingy Tsingy, oftewel een zwart erosiegesteente. Hier zitten echt grote aantallen lemuren, bedelend om een hapje als je iets eet. Erg grappig, want ze komen gewoon op je schoot zitten. We zijn er nog steeds niet, klauteren nog een heel eind verder. Maar dan ligt-ie er toch. In volle glorie. De Tsingy Tsingy. Het zou zoveel betekenen als op de tenen lopen. Iets anders dan dat kan ook niet over de staalharde, mes-

scherpe rotspunten. Als je er met een hard voorwerp tegen aan tikt klinkt het trouwens ook 'tsing-tsing'; nog een verklaring voor de naam? De gids vertelt dat deze steenmassa ooit zee is geweest en honderdvijftig miljoen jaar geleden is ontstaan. Hoe het ook is, het is indrukwekkend. De hitte eist inmiddels zijn tol. Brenda blijkt oververhit en duizelig. Sandra zegt het niet meer te zullen redden. Peter geeft eveneens aan dat de tocht hem wat zwaarte betreft wel wat tegenvalt en ik heb eigenlijk ook wel genoeg gelopen. Alleen Dick, Aad en Raul hoor je niet, de bikkels. Maar we zijn pas op de helft, dus hoppa en gaan. De energie met elkaar te praten ontbreekt. In stilte strompelen we voort.

Op ongeveer twee uur lopen van onze kampeerplek constateren we dat Raul ontbreekt. Vóór ons loopt hij zeker niet, maar waar is hij dan. Over drie uur is het donker. Dick besluit terug te lopen. Peter blijft ter plekke en Aad en de vrouwen lopen naar de camping om eventueel, als hij er écht niet is, alarm te slaan.

Onderweg roepen we om Raul. We maken elkaar gek met doemscenario's. Stel dat hij ergens ligt, van de rotsen gegleden, been gebroken, of erger. Brenda zegt verbandmiddelen bij zich te hebben. In gedachten hebben we hem al gevonden. Bouwen van takken een brancard en redden hem. Maar aangekomen op de camping, dodelijk vermoeid, op onze wenkbrauwen slaat de schrik ons pas echt om het hart. Er blijkt inderdaad geen Raul te zijn. Theo schrikt met ons mee, wat nu? Net als we besluiten met gidsen hulp in de omgeving te gaan zoeken, zien we daar een vrolijke, zich van geen kwaad bewuste Raul komen aanstappen. Peter en Dick in zijn kielzog. We zijn blij én boos. Als hij zichzelf ooit nog zo kwijtmaakt, dan Raul snapt al die consternatie niet. Hij nam alleen even een bad in de rivier, heeft daarin ook even lekker zijn tanden gepoetst. Uiteindelijk betuigt hij spijt. Na een opfrisping, voor zover mogelijk dan met een douche-

zak, nuttigen we nog wat van het eten waar de leiding enorm zijn best op heeft gedaan. De pot schaft kip, spaghetti, zeboespies en sla. Vóór half acht liggen de meeste van ons al op de slaapmat en na zo'n vermoeiende dag als deze ook direct in coma.

Zondag 2 november gaan we om kwart voor zes, ja natuurlijk 's morgens, naar een grot. Rotsen af en dan 166 treden, die je na afdaling ook weer opmoet. Ellendig, zeker nadat we met eigen ogen hebben gezien dat die grot niet echt de moeite waard is. Exact negen uur is het zover, de boel is gepakt. We gaan. Nosy Komba, here we come.

Onderweg bekijken we nog even een koffieplantage en ruiken aan de Ylang Ylang, een bloem die wordt gebruikt als basis voor parfums. En en passant blijken de meest fantastisch gekleurde kameleons zomaar in wat bomen langs de weg te zitten. Na een nog behoorlijke rit, arriveren we net na de middag aan de kust. Daar stappen we op een motorbootje voor de tocht naar idyllisch Nosy Komba. Na een uurtje stappen we aan wal. Onze gastheer, Dominique, een 'look-a-like' van Lodewijk de Waal, toont ons de accommodaties. Het ziet er allemaal helemaal leuk en cosy uit. In zijn restaurant 'Paradis Kely' beginnen we het verblijf op Nosy Komba maar eens met een lunch. Hij heeft fantastische grote garnalen met knoflook. Hééééerlijk! Daarna lopen Brenda, Peter, Dick en ik even het vissersdorpje door. Het is er gezellig en zo te zien leven ze er vooral van de verkoop

van tafelkleden. Die hangen overal. Ook houtsnijwerk valt hier en daar te bekennen. En dan ineens is de dag alweer om. Op de veranda aan het strand, uitkijkend op het grotere eiland Nosy Be, zien we de zon langzaam zakken. We zitten er heerlijk. Na wederom een voortreffelijk maal trekken we ons terug in de toegewezen strandhuisjes en liggen tegen tien in bed. En dat is voor Madagaskar bijzonder laat.

Lekker uitgeslapen tot half acht. Daarna relaxed ontbijten en wat langzaam aan op gang komen. Best lekker om dat eens te doen zo tijdens je vakantie. Er is tijd om nog even naar het kleine gemoedelijke dorpje te lopen om wat souvenirs aan te schaffen en wat leuke kiekjes te schieten.

Net als overal, zijn ook hier de mensen blij met afgedankte kleding en de op de camping gebruikte dekbedovertrek doet het ook goed. Héérlijk ook om straks thuis te komen met een minimum aan vuile was. De terugreis komt nu langzaam in zicht. Maar eerst sluiten we deze dag nog even af op de veranda op het strand, met de helder blauwe zee aan de voeten. Dominique maakt heerlijke cocopunch waar we van genieten terwijl de zon de zee inzakt en vissers op primitieve bootjes terugkeren met hun magere vangst. Eenmaal donker dineren we gezamenlijk, natuurlijk bij Dominique en zijn Vietnamese vrouw die zo fantastisch kan koken.

De liefhebbers kunnen desgewenst snorkelen. Het is 4 november. Luieren is ook een aardig alternatief ter voorbereiding op de terugreis naar Nederland. Na een laatste nacht op Nosy Komba, waaruit Theo ons met luid gezang en onzinpraat wekt, pakken we onze spullen en betalen de rekening.

Het blijkt een miljoen Madagassische Francs voor twee personen, oftewel honderdvijftig euro. Dit is voor het fantastische eten, inclusief alle cocopunches, rummetjes en wijntjes. Dan is het tijd om te gaan. We stappen met onze spullen op het bootje van Dominique en die brengt ons naar Nosy Be. Daar staan twee Renaultjes 4 waar alles in moet. Maar het lukt. We nemen meteen afscheid van Aad die nog een paar weken blijft. Bijna door de veren zakkend en op elkaar gepropt scheuren de chauffeurs vervolgens door het centrum en naar het vliegveld. Na een komische tocht komen we daar aan en vliegen via Diego (Antsirananana) en Sambava naar Antananarivo.

Vanuit de lucht valt goed te zien hoe overal land wordt platgebrand. Dikke rookluimen stijgen op ruim twintig plaatsen boven de bomen uit. En dat is wat we zien in slechts twintig minuten vliegen. Via de Marché Artisseranda, een grote souvenirmarkt, zijn we ineens weer in het inmiddels bijna vertrouwde hotel Shanghai. We vragen de sleutel van de gereserveerde dagkamer om ons vóór de terugreis nog even wat op te frissen, maar omdat we met zevenen zijn doen ze daar moeilijk over. Allemaal douchen kost teveel water. Maximaal drie personen, dan mag het. De dames mogen, maar Sandra is zó boos dat ze afhaakt. Brenda en ik poedelen wel even lekker en herpakken de bagage. We eten het laatste maal ook maar weer in het aanbevelingswaardige Le Chalet des Roses. En daarna zit het er echt op. De bus brengt ons voor de laatste keer naar het vliegveld van Antananarivo om Madagaskar definitief te verlaten, een land dat in alle opzichten zeer bijzonder is.

We hadden een fantastische reis!